

“Sahada Online Olmak”

Işıl Demir Çarkacı

Bağımsız Araştırmacı

E-Posta: isil.demirr@gmail.com

Geliş Tarihi: 02 Aralık 2024; Kabul Tarihi: 13 Ocak 2025

Doi: 10.5281/zenodo.14644559

Künye: Demir Çarkacı, I. (2024). “Sahada Online Olmak”. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 30-35. <https://orcid.org/0000-0002-6215-7412>

Özet

Bu çalışmada “Yerel Gazetecilik Alanında Kadın Gazeteciler” adlı doktora tezinin araştırma süreci anlatılıyor. Araştırmanın başlangıcından bitişine kadar geçen sürede online olarak sahada var olan araştırmacının yaşadıklarına değiniliyor. Aynı zamanda araştırmanın sınırlılıklarının, süreçte karşılaşılan sorunların nasıl aşıldığına yönelik uygulanan stratejiler üzerinde duruluyor.

Anahtar Kelimeler:

Saha Araştırması • Gazetecilik • Kadın Gazeteciler

Abstract

This study describes the research process of the PhD dissertation titled “Women Journalists in the Field of Local Journalism”. The experiences of the researcher who was online in the field from the beginning to the end of the research are mentioned. At the same time, the strategies applied to overcome the limitations of the research, and the problems encountered in the process are emphasized.

Keywords:

Field Research • Journalism • Women Journalists

Tez yazma sürecinde birçok yüksek lisans ve doktora öğrencisi benzer zorluklar yaşıyor. Bir hevesle başladığınız bu süreçte araştırma arzunuzu engelleyen ya da artıran birçok olayla karşılaşmak mümkün. Kafanıza takılan bir soruya günlerce yanıt bulamamak, danışmanınızın ulaşılmaz olması, güvendiğiniz danışmanlarınızın sizi yarı yolda bırakması, yaşanan hayal kırıklıkları ya da danışmanınızın daha başarılı olmanız için çabaları karşısında yetersizlik duygusuna kapılmanız, uykusuz geceler, masa başında oturmaktan edinilen hastalıklar, arkadaşlarınız gezerken kendinizi sürekli çalışmak zorunda hissetmeniz, depresyona girmeniz, sosyalleştiğinizde ise vicdan azabı çekmek ama tezi bitirdiğinizde tüm sıkıntılarınızı unutmak değil, geride bırakmak ve bıraktığınız için mutlu olmak... Her tezin sonuçta bir hikayesi var benzerlikleri ve farklılıkları içinde barındıran. Bu hikaye de “Yerel Gazetecilik Alanında Kadın Gazeteciler” konulu doktora tezinin hikayesi...

Araştırma sahası online olarak yürütülen çalışmada amaç “Yerel gazetecilik alanında ilişkisel ve sınıfsal olarak kadın gazeteciler nasıl konumlanıyor?” sorusunu sosyolog Pierre Bourdieu'nun alan teorisi

perspektifinden cevaplandırmaktı. Uzun ve öğretici olan bu süreçte araştırmacının sahada online olarak var olmasında karşılaştığı zorluklar, yaşadıkları ve sorunların üstesinden gelme çabası bu çalışmanın ana odağını ve çerçevesini oluşturuyor.

Nasıl Bir Yol İzledim?

Kadın gazetecilerin alan içindeki konumlarını sermaye sahipliklerine göre belirleyerek, alanda eril tahakkümün nasıl işlediğini ortaya koyabilmek için araştırmada nicel ve nitel yöntemin birlikte kullanılabileceği karma yöntemi uygulamaya karar verdim ve araştırma modelini açıklayıcı sıralı karma yöntem olarak belirledim. Araştırma sorularını baz alarak ilk aşamada nicel verileri anket tekniği ile; ikinci aşamada ise nicel veri analiz sonuçlarını değerlendirdikten sonra gerekli olan nitel verileri, derinlemesine görüşme tekniği ile toplamaya karar verdim. Alanın yapısını, eril tahakkümün işleyişini ve alan içinde kadın gazetecilerin konumlarını belirleyebilmek için araştırmanın ilk aşamasında yerel medyada çalışan erkek gazetecileri de araştırmaya dahil ettim. Araştırmanın ikinci aşamasında ise kadın gazetecilerin

görüşlerine başvurduğum.

Araştırmanın ilk aşamasında yerel gazeteciliğin bir alan olarak ele alındığı (Hovden, 2008) Norveç gazetecilik alanını inceleyen çalışma, kendi çalışmamı nasıl kurgulamam ve sorularımı nasıl oluşturmam gerektiği konusunda oldukça aydınlatıcı olmuştu. Bourdieu'nun alan teorisinin geniş kapsamlı bir araştırmayı gerektirmesi ve teorik kısımda değiştiğim konuları yöntemle nasıl ilişkilendirebileceğim sorgulaması kafamı oldukça kurcalamıştı. Bourdieu'nun toplumsal gerçekliğe ulaşmak için hangi sorularla araştırmalarını yaptığını ve literatürdeki çalışmalarını inceleyince araştırma sorularıma uygun olarak soru kağıdını hazırlayabilmiştim.

İlk tedirginliğim, soru kağıdındaki soruların uzun olması nedeniyledi. Yedi bölümden oluşan soruları cevaplamak için gazeteciler zaman ayırır mıydı? Kaç kişi tamamını yanıtlardı? Diğer yandan konuyu en iyi bilen kişi olarak araştırmacı açısından net olan her şey katılımcılar tarafından aynı netlikte olmayabilirdi. Sorular anlaşılır mıydı? Bunlar beni en çok tedirgin eden konulardı. Bunun üzerine araştırmanın sağlıklı olabilmesi için Google formu kullanarak aralarında yerel gazetecilerin ve üniversitelerin gazetecilik bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin bulunduğu 17 kişilik bir gruba pilot çalışmayı uyguladım ve geri dönüş yapmalarını istedim. Geri dönüşler beklediğim üzere, soru sayısı ve soruların anlaşılabilirliği üzerine oldu ve fark etmediğim konulara da dikkat etmemi sağladı. Özellikle, kadın gazetecilere yönelik daha fazla soru eklenmesi gerektiği konusunda önerilerde bulundular. Süreç beni online anket yapmanın çok da kolay olmayacağıyla yüzleştirdi. Örneğin hem telefonda hem de bilgisayardan soru kağıdını cevaplayacak olanlar arasında süre farkı olabileceğini hiç düşünmemiştim. Telefonda cevaplayanlar için süre oldukça uzundu. Bu süreyi daha makul seviyelere indirmem gerekiyordu. Tabii ki burada soru tiplerini soru formunda daha düzenli hazırlayamamış olmam bir etkendi.

İlk olarak Türkiye'de gazetecilik alanına ve kadın gazetecilere yönelik yapılan araştırmalarda yer alan soruları inceledim. Yurtdışında yapılan bir araştırmayı temel alarak soruları kurguladığımdan hem soruların Türkçeleştirilmesi nedeniyle tam anlaşılamayan yerlerin üzerinden yeniden geçip hem de Türkiye'de alana özgü sorunlardaki farklılaşmaları tekrar dikkate alarak soru kağıdımı yeniden düzenledim. Araştırma sorularıma uygun olan soruları soru kağıdına ekledim. Bazı soruların ise uygun olmadığına karar vererek soru kağıdından çıkardım. Süre sıkıntısını çözmek ve soru kağıdını biçimsel olarak daha kul-

lanışlı hale getirebilmek için "ne yapabilirim" ara-yışlarından sonra Survey Monkey web tabanlı yazılım ile tanıştım. Bu web tabanlı yazılım ile soru kağıdını istediğim şekilde online olarak hazırlayabilecektim. Bununla birlikte hazırladığım soruların tahmini yanıtlanma süresi hakkında bilgi veren bu yazılım, uygulama aşamasında yanıtlanma oranlarını da paylaştığı için işlevseldi. Veri analizi için SPSS programını kullanacaktım. Bu aşamada verileri kısa bir sürede toplayabileceğimi sanıyor ve hemen analizleri yapabileceğime inanıyordum.

Alana Çıkmaya Hazırdım

Örnekleme belirleyebilmek için Türkiye'de toplumsal cinsiyete ve illere göre yerel gazetelerde, online haber sitelerinde, yerel televizyonlarda çalışan ve freelance gazetecilik yapan gazeteci sayılarına ulaşmam gerekiyordu. Bu nedenle TÜİK'ten illere göre bu kurumlarda çalışan gazetecilerin sayısal olarak verilerini istedim. Ancak bölgelere göre sarı basın kartı sahibi gazeteci sayıları verilse de illere ve illerde toplumsal cinsiyete göre böyle bir verinin olmadığı bilgisini edindim. Bu alanın en önemli sorunlarından biriyle yüzleşmemi sağlamıştı. Böyle bir veri yerel gazetecilik alanında neden yoktu?

Daha sonra yerel medyada çalışan gazetecilere cemiyetler, dernekler ve sendikalar aracılığıyla kolaylıkla ulaşabileceğimi sandım. Öncelikle, gazetecilik kuruluşları ile iletişime geçtim. Kendilerinden üyelerinin e-posta adreslerini benimle paylaşım paylaşamayacaklarını sordum. Tabii ki kişisel verilerin korunması konusunda benimle bu bilgiyi paylaşmalarını beklemiyordum ancak üyeleriyle kendileri soru kağıdını paylaşım çalışmamda destek olabilirler diye düşünmüştüm. Buradaki en büyük zorluklardan biri kurumlardaki yetkili kişilere ulaşmaktı. Tabii ki geneli kapsamasa da hiyerarşinin alt basamaklarından üst basamaklara bir türlü çıkmadığımız gazetecilik kurumlarıyla karşılaşmamız, akademik bir araştırmaya olan ilgisizlik, bilgiye ulaşamama sorunları bu süreci zorlu kılan unsurlardı. En azından destek veren kurumlar sayesinde soru kağıdını cevaplayanlar elbette olacaktır diye bir süre bekledim. Ancak yanıtlanma oranı oldukça düşüktü. Veri toplama kısmının bu kadar zor olacağını düşünmemiştim. Alanında deneyimli ve veri toplamada güvenilir bir şirketle görüştüm. Ancak görüşmem olumlu sonuçlanmadı: çünkü veriyi online olarak toplasalar dahi hizmetin değeri benim ayırabileceğim bütçeden çok daha yüksekti. Hal böyle olunca bana sosyal medyayı kullanabileceğim konusunda önerilerde bulundular. Zaman alsa da sosyal medyayı kullanarak bunu benim de ya-

pabileceğimi söylediler.

Alanda Online'dım

Bunun üzerine Twitter¹ üzerinden bir hesap açarak oradan doğrudan gazetecilere ulaşmayı planladım. Profil açıklamasına “Bu hesap Türkiye’de Yerel Gazetecilik Alanında Kadın Gazeteciler araştırması için açılmıştır” yazarak üniversitemi ve anabilim dalımı belirttim. Profil fotoğrafına kendi fotoğrafımı koyarak ismimi açık bir şekilde yazdım. Amacım insanların güvenenini kazanabilmektir. Açmış olduğum Twitter hesabı üzerinden il isimleri ve “gazeteci” kelimesini aratarak Twitter hesabında gazeteci olduğunu belirten kişilere takip istekleri gönderdim. Hesabı açık olanları ise takip edip araştırmanın amacını anlatan bir ön yazı ile soru kağıdı linkini kendilerine ilettim. Aynı zamanda cemiyetlerin, derneklerin, birliklerin başkanlarına, yöneticilerine aynı yolu izleyerek ulaşmaya çalıştım. Twitter üzerinden telefonla ulaşamadığım kimi yöneticilere ve başkanlara bizzat ulaşabilmiş oldum. Bu hesapların takipçilerini de tek tek inceleyerek bölgeden ve ilden bu kişileri takip eden gazetecilere de takip istekleri gönderdim. Yine hesapları herkese açık ise araştırmaya dair bilgi ve soru kağıdını paylaştım. Nitekim çabalamam olumlu sonuçlar veriyordu ki soru kağıdının yanıtlanma oranları artıyordu. Soru kağıdı linkini gören katılımcı gazetecilerden bazıları, ön yazıda belirtmiş olsam da daha detaylı bilgiler istemişlerdi. Ben de amacımı daha detaylı olarak açıkladığım bir mesaj gönderiyordum.

Verileri toplarken kullandığım yazılımda gizliliği korumak adına katılımcıların isimlerinin ve IP adreslerinin kaydedilmemesini tercih ettim. Soru kağıdı linkini katılımcılara e-posta, WhatsApp ve Twitter aracılığıyla ulaştırıyordum. Çalışmaya katılmayı onayladıktan sonra katılımcılar soruları cevaplamaya başlayabiliyorlardı. Ayrıca katılımcılara verilerinin gizliliğinin korunacağı bilgisini belirtiyordum. Bu iletişim sayesinde bana destek olacaklarını hatta WhatsApp gruplarında soru kağıdı linkini paylaşacaklarını söylüyorlardı. Göndermiş olduğum mesajlara cevap vermeyen gazetecilere belirli aralıklarla iki kez hatırlatma e-postaları gönderdim. Soru kağıdının yanıtlanma oranı düşük olan illerde yine farklı yollar da izlemek zorundaydım. Bu illerde gazete/televizyon/radyo ve haber sitelerini araştırarak internet sitelerinin künye bölümlerinde

bulunan gazetecilerin mail adreslerine ve kurumsal e-posta adreslerine soru kağıdı linki ve araştırmaya yönelik bilgileri gönderdim. Tabii ki bu aşamalar sorunsuz bir şekilde ilerlemiyordu. Teknik sorunlar, araştırmaya yönelik eleştiriler, kadın bir araştırmacı olarak sahada bulunmak krizlere neden olsa da krizlerin nasıl aşılması gerektiğini düşünürken krizleri yönetmeyi de öğrenmiş oluyordum.

Teknik olarak yaşanan sorunların bir kısmı Twitter ile bir kısmı ise verileri toplamak için kullandığım sistem ile ilgiliydi. Temmuz ayından Ekim ayının (2022) sonuna kadar 4 ay boyunca her gün Twitter üzerinden tarama yapıyor birçok kişiyi takibe alıyordum. Beş bin kişiyi takip etmem ve her gün çok sayıda kişiye takip isteği göndermem sebebiyle Twitter’ın hesabımı kısıtlama engeli ile karşılaştım. İlk başta neden olduğunu anlayamasam da daha sonra takip sayısının 5 bini geçmemesi gerektiğini öğrendim. Bunun üzerine mesajlarımı ve takip isteklerime yanıt vermeyen hesapları takipten çıkarıp yeni kişileri takip etmeye başlayabildim.

İkinci teknik sorun kullandığım yazılımla ilgiliydi. Bazı katılımcı gazeteciler linke tıklayarak soruları yanıtlamaya başladıklarını ancak bir süre sonra diğer sayfalara geçemediklerini sayfanın donduğunu ve cevaplamayı bıraktıklarını söylediler. Linki onlara tekrar gönderdim. WhatsApp numaralarına da soru kağıdı linkini gönderdim. Kiminde sorun çözüldü kiminde ise aynı şekilde devam etti. O yüzden bu soruna ilişkin yapabileceklerim sınırlıydı.

Diğer yandan verileri toplarken soruların uzun olması nedeniyle katılımcılar eleştirilerini kimi zaman nazik bir şekilde kimi zaman ise sert, kaba bir üslupla iletmişlerdi. Bir katılımcı gazeteci oldukları için zamanlarının olmadığını bu kadar uzun bir anketi nasıl cevaplayacaklarını söylüyor ve soru kağıdının uzunluğunu eleştiriyordu. Gazetecilerin bu tepkilerini anlasam da hak veremiyordum. Nitekim kendi sorunlarını ortaya koymaya çalışan bir akademik çalışmayı zamansızlık sebebiyle yanıtlamak istememe veya yanıtlasa da üstenci bir bakış açısıyla soruların hangi amaca hizmet edeceğini düşünmeden araştırmacıya akıl verme çabalarını kendi içimde eleştiriyordum. Ancak katılımcıların eleştirilerini beğensem de beğenmesem de kafalarındaki soru işaretlerini gidermeyi ya da olumsuz düşünceleri olumlu hale çevirmeyi önemsiyordum. Böylelikle genellikle olumsuz tepkilerin olumluya dönüşmesini sağlayabildim. Araştırmacının katılımcıyla empati kurması ve sabırlı olması önemliydi.

1 24 Temmuz 2023 tarihinde X olarak ismi değiştirilmiştir. Araştırmacı tezinde Twitter olarak belirttiğinden bu çalışmada aynı şekilde kullanılmıştır.

Bir diğer eleştiri araştırma amacına yönelik olarak gazetecilerin habituslarını anlayabilmek için ailelerine yönelik soruların olmasıydı. Bir WhatsApp grubunda soru kağıdı linki paylaşıldıktan sonra “Benim ölmüş babamla ilgili neden soru soruluyor?” gibi bir tepki ile karşılaştım. İvedilikle araştırmanın kuramsal kısmından bahsetmem gerektiğini düşündüm. Gazetecinin babasını kaybetmiş olması ve onunla ilgili bir soru görmesi duygusal olarak etkilenmesine neden olmuştu. Bu benim için hiç beklenmedik bir durumdu. Şaşırmıştım. Araştırmanın amacına yönelik olan bu soruları kuramsal kısımda Bourdieu’nun habitus kavramına dayandırdığımı belirten bir cevap yazdım. Fikrini değiştirebildim mi bilemiyorum; çünkü sonrasında kendisi herhangi bir dönüş yapmadı.

Araştırma sırasında en temel sorunlardan birinin güvensizlik olduğu ortadaydı. Bu araştırma neden yapılıyor? Neden aileye yönelik sorular var? Detaylı bilgi edinmek istiyorlardı. Böyle bir durumda önce kendimi tanıtıyordum. Üniversitemi, danışmanımı, bölümümü, hatta istendiği takdirde cep telefonu numaramı da veriyordum. Ardından araştırmaya yönelik amaç ve çalışmanın kuramsal dayanağına ilişkin bilgileri katılımcılarla paylaşıyordum. Bu bilgilendirme sonrasında katılımcıların çoğu olumlu geri dönüş yapıyorlardı. Bununla birlikte soru sormayan, linke tıklayarak sorulara bakıp çıkan veya belirli soruları cevaplayıp belirli bölümleri hiç cevaplamayan katılımcıların sayısı da oldukça fazlaydı. Yazılım üzerinden bunu takip edebiliyordum. Ülkede gazeteciler üzerinde yaratılan baskı, gazetecilik mesleğinin yapılmasını bile engellerken gazetecilerin kendileri ile ilgili online olarak bilgi toplandığını hissetmelerini ve bunun sonrasında belki başlarına bir şey gelebileceğinin düşünülüyor olması ve bu nedenle araştırmacıya güvenmeme durumunu açıkçası çok da yadırgamıyordum. Bu nedenle elimden geldiği kadarıyla tüm açıklığıyla kendi bilgilerimi paylaşarak, sorularını detaylı yanıtlamaya çalışarak bu verilerin tek amacının akademik bir çalışma için gerekli olduğunu kanıtlamaya çalışıyordum. Nitekim bir katılımcı şöyle bir tweet atmıştı;

“Gazeteciliğin soruyorsunuz yoksa sülalemizi mi araştırıyorsunuz belli değil. 3. Aşamada bile mesleğimizi sormadınız”.

Soruların bölüm olarak sıralanmasının bir anlamı vardı. Pilot çalışma sonucuna göre de düzenlenmişti. Ama buradaki asıl verilen tepki yine habitusu ölçmeye yönelik soruların varlığıydı. Bu soruların

amacının gazeteciler hakkında farklı nedenlerden dolayı bilgi toplandığına inanılmasıydı. Bunun üzerine katılımcı gazetecinin tweetine yorum yaparak kendisine özelden araştırmanın detaylarını açıkladığıma yönelik bir cevap verdiğimi yazdım. Herhangi bir cevap vermedi ve ancak konuyu uzatma gereği de duymadı. Bu benim için olumlu bir durumdu. Çünkü tepkisini sürdürebilirdi.

Soruların bir kısmının cevaplanmamasının diğer bir önemli nedeni ise katılımcıların linke tıklamak istememeleriydi. Linke tıkladıklarında hesaplarının çalınacağı korkusu, linki güvenilir bulmama, daha önce bir soru kağıdı linkine tıkladıklarında hesaplarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaları gibi nedenlerle çalışmaya katılmak istemediklerini belirtenler oldu. Bu katılımcılara kullandığım yazılım hakkında bilgi verdim. Birçok kişiye gönderdiğimi, sorun yaşamadığımızı ve herhangi bir kişinin de böyle bir şey yaşadığına dair beni bilgilendirmediklerini söylüyordum. İstedikleri takdirde WhatsApp ve e-posta adreslerine linki gönderebileceğimi ifade ediyordum. Kimileri WhatsApp üzerinden göndermemi isterken kimileri ise linklere hiçbir şekilde tıklamayacaklarını belirttiler. Dolayısıyla, bu da alanda online olmanın aşılamayan zorluklarından biriydi.

Bu süreçte aynı zamanda yurtdışıyordum. Türkiye ile 8 saat fark olmasından kaynaklı da tedirginlikler yaşıyordum. Uzun saatler çalışıyordum ancak Türkiye’de gece yarısına denk gelen vakitlerde de soru kağıdı linkini gazetecilere gönderiyor, takip ediyor ya da sorularına yanıt veriyordum. “Acaba yanlış anlaşılır mıyım?” korkusunu yaşıyordum. Gece yarısı insanları rahatsız eder miydim? Benim gönderdiğim bir mesaj onları uyandırabilirdi, sinirlendirebilirdi. Benim ciddiyetsiz, nezaketsiz olduğumu düşünebilirlerdi. Ancak her şeyi göze alarak ne yazık ki devam etmek zorundaydım. Çünkü sürem çok kısıtlıydı. Çok sayıda gazeteciye ulaşmak zorundaydım. Geç saatlere kadar çalıştığım da bir de bu tedirginlikleri yaşıyordum. Kadın kimliğime yönelik de herhangi olumsuz bir durumla karşılaşmak istemiyordum. Genel olarak bu anlamda çok sorun yaşadığımı söyleyemem. Ancak Türkiye saatiyle gece çalıştığım zamanlarda bir iki kişi “Konuşalım mı? Telefon numaranı versene” vb. şeyler yazarak telefon numaramı istediler.

Ne ile karşılaşabileceğimi bilmiyordum ama bununla da baş etmeliydim. Telefonu açar açmaz, ciddi bir ses tonuyla kendimi tanıttım, araştırma

amacımdan bahsettim. Geç saatte kendilerine yazma sebepimi açıkladım. “Aa öyle mi? Peki tabii ki katılırım” tarzında tepki verdiler. Kendilerine nasıl ulaştığımla ilgili soru sordular. Bu arada çoğu gazeteci bu soruyu soruyordu. Bende Twitter’da araştırarak kendilerini bulduğumu belirttim. Ben tedirginliğimi ve sinirlendiğimi belli etmemeye çalışmışım, onlar da hatalarının farkına vardıkları için mi bilemiyorum (!) ciddileşmişlerdi. Mesajı yazan kişilerle konuştuğum kişiler sanki aynı kişiler değilmiş gibiydi. Bunun yanında yine geç saatlerde telefon numaralarını yazan saygı çerçevesinde araştırmaya yönelik detaylı bilgi isteyenlerle de konuşmalar gerçekleşiyordu. Ancak bu kişiler asla rahatsızlık hissettirmemişlerdi.

Twitter’da linke tıklamak isteyip WhatsApp’tan linki göndermemi isteyen katılımcılar kişisel sorular da soruyorlardı. Böyle durumlarda kendimi sıkışmış gibi hissediyordum. Kismen bazılarına yanıt veriyordum. Ancak katılımcıların kimi zaman merakından kimi zaman konu özellikle gazetecilik olduğu için ülkedeki kutuplaşmanın sonucu olarak benim hangi ideolojiye sahip olduğumu bilmek istemeleri üzerine kişisel sorular sorulabiliyorlardı. Özellikle bir katılımcının ageist davranışlarına da maruz kalmışım. Linki gönderdikten sonra anketi yapmaya başladığını belirten katılımcı, bu esnada bana “Siz nerde oturuyorsunuz? Nerde çalışıyorsunuz? Yaş kaç?”, yaşımı söylediğimde ise “Geç kaldınız sanırım (doktorayı bitirmek için)? Evlisinizdir, zor olmuyor mu?” (Bu arada evli olup olmadığını sormadan, varsayımda bulunuyordu) gibi sorular sormuştu. Sabırla bu soruları yanıtladım. Sonrasında “Siyasi görüşünüz nedir?” diye sordu. Bu sorusunu araştırmacının ve araştırmamanın tarafsızlığını gölgeleyeceğinden ve katılımcıyı (iyi veya kötü) önyargılı konuma sokacağından dolayı yanıtlamadım. Aynı zamanda diğer bölüme geçemediğini söylemişti. Sayfayı yeniden yükleyip devam edebileceğini belirttim. Teşekkür edip konuşmayı sonlandırdım.

Meslektaş ve aynı zamanda öğrenci olmaktan kaynaklı destek olmaya çalışan samimiyet gösteren katılımcılardan bu süreçte çok fazla iş teklifi alıyordum. Öğrenciye karşı olan hassasiyetten olsa gerek “Öğrencisin gel çalış, yazı gönderebilirsin, şöyle bir iş var” gibi konuşmalar da gerçekleşiyordu. Onlara da iş aramadığımı söyleyerek teşekkür ediyordum.

Kadın Gazeteciler Neredeydi?

Soru kağıdını yanıtlayan katılımcı sayısı her gün artıyordu; ancak büyük bir problemle karşı karşıyaydım:

Yanıtlayanların çoğu erkek gazetecilerdi. Twitter’da zaten çok fazla kadın gazeteci bulamıyordum. Bulduklarım arasında ise soru kağıdını yanıtlayanların oranı düşüktü. Kadın gazeteciler Twitter kullanıyor muydu? Alanda kadın gazeteci sayısı az olduğu için miydi? Yanıtlamak istemiyorlar mıydı? Güvensizlik onlarda daha mı fazlaydı? Gazeteci kimliklerini belirtmemişler miydi? Sonuçta sadece kendini gazeteci olarak tanıtan hesaplara ulaşıyordum. Bu durum sınırlandırıyor olabilirdi. Hatırlatma maillerini gönderirken gazetecilerden destek istemeye karar verdim.

Daha çok kadın gazeteciye ulaşabilmek adına da Twitter’da takip ettiğim gazetecilerin ve yerel medya kuruluşlarının hesaplarıyla iletişime geçerek kadın gazetecilere erişimde yaşadığım zorlukları ifade ettim. Eğer mümkünse kadın meslektaşlarına bu çalışmaya dair bilgi vererek soru formu linkini onlara iletmelerini veya tanıdıkları kadın gazetecilere beni yönlendirmelerini talep ettim. Bu mesajın üzerine bazı gazeteciler tanıdıkları kadın gazeteci arkadaşlarının iletişim bilgilerini onların izni dahilinde benimle paylaştılar. Bazıları ise soru kağıdı linkini WhatsApp gruplarına göndereceklerini ifade ettiler. Bunun üzerine e-posta ve telefon aracılığıyla ulaştığım kadın gazetecilere soru kağıdı linkini ilettim. Özellikle, Doğu Anadolu Bölgesi’nde kadın gazetecilere ulaşmakta çok zorlandım. Bu bölgedeki kadın gazetecilerin kimisi yanıt vermezken, kimi illerde hiç kadın gazeteci olmadığı bilgisini edindim. Bu nedenle en az sayıda kadın gazetecilere ulaştığım bölge Doğu Anadolu Bölgesi oldu. Dört ay süren (8 Temmuz-26 Ekim 2022 tarihleri arasında) bu sürecin sonunda soru kağıdı linki e-posta aracılığıyla 204 kuruma, 81 erkek ve 30 kadın gazeteciye; Twitter ile 5342 kişiye iletilmiş oldu. Soru kağıdına bakan gazetecilerin sayısı 923’tü; ancak bu katılımcılar arasında sadece sorulara bakan, soruları tam yanıtlamayan, araştırma evreninde yer almayan gazeteciler bulunuyordu. Bu nedenle 196 kadın 266 erkek katılımcının soru kağıdı geçerli sayılarak toplam 467 kişinin soru kağıdı analiz edilmiştir.

Analiz bittikten sonra araştırmamanın ikinci aşamasına geçtim. Soru kağıdını cevaplayan kadın gazeteciler arasından derinlemesine görüşme yapacağım kişileri belirlemeliydim. Katılımcıları “Nasıl homojen gruplara ayırabilirim?” sorusuna yanıt ararken kümeleme analizi ile tanışmış oldum. Nicel verilere kümeleme analizini uyguladığımda katılımcılar yedi kümeye ayrıldılar. Böylelikle bir kümeyi/grubu tem-

sil edecek yedi kadın gazeteciyle görüşmem yeterli olacaktı.

Soru kağıdını yanıtlayan katılımcıları ve hangi kadın gazetecilere soru kağıdını gönderdiğimi bildiğim katılımcılar Twitter’den, Twitter’da arkadaşları tarafından önerilen, e-posta ve WhatsApp aracılığıyla iletişime geçtiğim kadın gazetecilerdi. Çoğu yanıtladıklarında “Araştırmanıza katıldım” diyerek geri bildirimde bulunuyorlardı. Kümelerin özelliklerinde en belirleyici olan yaş ve eğitim durumları olduğundan geri bildirimde bulunan tüm kadın gazetecilerin isimlerini internette araştırdım. Buna göre her kümedeki özellikleri karşılayan kadın gazetecilerle iletişime geçtim. Araştırmanın ikinci aşamasına katılmayı kabul eden 9 katılımcıya (bir küme için 2 katılımcı daha onay vermişti) “Aydınlatılmış Onam Formu” göndererek görüşmenin nasıl yapılacağı hakkında kendilerini bilgilendirdim ve Teamlink programını indirmelerini istedim. Görüşmeden bir saat önce de kendilerine link gönderdim. İzinleri dahilinde görüşmede ses ve video kayıtlarını aldım.

“Çemberin Hem İçindeydim Hem Dışında...”

Yerel gazetecilik alanında çalışan kadın gazetecilerle yaptığım görüşmeler, onların mesleki mücadelelerini, rekabetlerini, başarılarını, direniş stratejilerini, çelişkilerini, birbirleri arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri derinlemesine anlamama olanak tanıdı. Eril bir alan olan gazetecilik alanında kadınların da sınıfsal konumlarının ve sermaye sahipliğinin alandaki konumlarında etkili olduğunu gösterdi. Alan teorisi bunu mümkün kıldı ki genellikle araştırmalar kadın gazetecileri bir bütün olarak değerlendirilip sadece sorunlarına odaklanma eğilimindeydi. Ancak tabii ki kadın gazetecilerin alan içinde nasıl konum aldıklarını ortaya koyma çabası geniş bir perspektiften ele alınmış olsa da alan teorisinin sınırları içerisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmacı olarak ben hem içeriden hem de dışarıdan biriydim. İçeriden biriydim; çünkü hemcinsleri ve meslektaşları olarak görüyorlardı, dışarıdan biriydim; çünkü alanın pratiğiyle değil, teorik tarafıyla ilgileniyordum. Her biri kendi hikayesini büyük bir açıklıkla paylaştı, yaşadıklarını uzun zamandır anlatmayı bekliyor gibiydiler. Üzerlerinde hissettikleri baskı hem kadın kimliklerinden dolayı hem de gazeteci oldukları içindi. Onları dinlerken bazen not almak için duraksadım, bazen de sadece gözlerindeki ifadeye odaklandım; çünkü içeriden biri olarak söylediklerinden daha fazlasını hissettiren bir bağ

kuruyorduk. Dışarıdan biri olduğumu ise söylemlerindeki “biz” vurgusundan anlıyordum.

Gazetecilik yapabilmek için kadınların toplumun, çalıştığı kurumun dışında bir yandan da aile baskılarıyla da nasıl mücadele ettiklerini dinliyordum. Gazetecilik, erkek mesleği olarak aileler tarafından görülüyordu. “Kızım başka bir meslek seç, memur ol” söylemleri, “Gecen gündüzün belli olmayacak” anlayışı, aileleriyle de kadınların mücadele ettiğini gösteriyordu. Benzer deneyimi ben de mesleğimi seçerken yaşamıştım. Özellikle katılımcılardan biri stajyer kadın öğrencisinin manşette yer alacak kadar iyi bir haber yaptığında, ailesinin bu durumu öğrenirse kendine kızabileceğini belirterek isminin kullanılmamasını rica ettiğini belirtti. Bu duruma karşın kendisinin “Sen kötü bir şey mi yaptın? İsmi başarından dolayı görünecek, ailenin sevinmesi gerekir” diyerek onu yüreklendirdiğini söylemişti. Kimi kadınlar gazetecilik alanında daha görünmez bir konuma itilse de kimilerinin ne yazık ki varlıklarını kendilerinin gölgede bırakmak zorunda kaldıklarına şahit oluyordum.

Taciz, şiddet, mobbing olaylarında ise ne yazık ki yaşadıkları deneyimler ve tanıklıkları çoktu. Bu noktada duygularımı çok da saklamayı başaramadım. Her birinden alanda var olma çabalarını, mücadelelerini, kızgınlıklarını, başarılarını dinledim... Benim için de bir kadın olarak hikayeler çok tanıdıktı, sadece öznel farklıydı.

Sonuç Olarak;

Veri toplamada yaşadığım sorunların çözüm yolu oldu sahada online olmak. Bu sayede araştırmamı tamamlayabilmişim. Yerel gazetecilik alanının sorunlarını ortaya koyabilme ve yerelde çalışan meslektaşlarımla, hemcinslerimin, kadın gazetecilerin sesi olma çabam benim için oldukça değerliydi. Bugün baktığımda ise tez savunmamın üzerinden bir yıl geçti... Çalışmamın yerel gazetecilik alanında somut değişimler gerçekleştireceğini düşünmüyorum. Ancak alanı yansıtan tarihi bir belge niteliği taşıyacağına inanıyorum. Çabamı destekleyen ve çalışmama katkı sunan gazetecilerin her birine sevgi ve saygıyla...

Kaynakça

Hovden, J.F. (2008). *Profane and Sacred: A Study of the Norwegian Journalistic Field Doctoral Thesis*. University of Bergen, Norveç.